

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

ĐỖ THỊ HƯƠNG LIÊN

QUÁ TRÌNH HÌNH THÀNH VÀ PHÁT TRIỂN
THÀNH PHỐ LẠNG SƠN TỪ NĂM 1925 ĐẾN NĂM 2012

LUẬN ÁN TIẾN SĨ LỊCH SỬ

THÁI NGUYÊN - 2019

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

ĐỖ THỊ HƯƠNG LIÊN

QUÁ TRÌNH HÌNH THÀNH VÀ PHÁT TRIỂN
THÀNH PHỐ LẠNG SƠN TỪ NĂM 1925 ĐẾN NĂM 2012

Ngành: LỊCH SỬ VIỆT NAM

Mã số: 9229013

LUẬN ÁN TIẾN SĨ LỊCH SỬ

Người hướng dẫn khoa học:

- 1. GS.TS Nguyễn Ngọc Cơ**
- 2. PGS.TS. Hà Thị Thu Thủy**

THÁI NGUYÊN - 2019

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi, các số liệu, kết quả nêu trong luận án này là trung thực và chưa từng được ai công bố trong bất kỳ công trình nào khác.

Tác giả

Đỗ Thị Hương Liên

LỜI CẢM ƠN

Trước hết tác giả luận án xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới tập thể các thầy cô giáo trong tổ Lịch sử Việt Nam, khoa Lịch sử trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên. Đặc biệt tác giả xin bày tỏ lòng biết ơn tới thầy giáo hướng dẫn khoa học: GS.TS. Nguyễn Ngọc Cơ, PGS.TS. Hà Thị Thu Thủy đã chỉ bảo tận tình, ân cần, động viên khích lệ tác giả trong suốt quá trình học tập, nghiên cứu để hoàn thành chương trình đào tạo tiến sĩ.

Ngoài ra, trong quá trình thực hiện luận án, tác giả đã nhận được sự giúp đỡ nhiệt tình của Trung tâm Lưu trữ Quốc gia I, III, Tỉnh ủy, UBND tỉnh Lạng Sơn, cùng các đơn vị trực thuộc quản lý và toàn thể các ban ngành, đoàn thể địa phương đã cung cấp các tư liệu để tác giả hoàn thành luận án. Tác giả xin chân thành cảm ơn sự giúp đỡ quý báu đó.

Cuối cùng tác giả xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới gia đình, bạn bè và đồng nghiệp đã động viên, giúp đỡ tác giả trong quá trình học tập và hoàn thành luận án.

Thái Nguyên, ngày 14 tháng 10 năm 2018

Tác giả

Đỗ Thị Hương Liên

MỤC LỤC

	Trang
Lời cam đoan.....	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục.....	iii
Danh mục các chữ viết tắt.....	iv
Danh mục các bảng	v
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do lựa chọn đề tài	1
2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu của đề tài	2
3. Đối tượng, phạm vi và phương pháp nghiên cứu	2
4. Đóng góp của luận án	4
5. Bố cục Luận án	4
Chương 1: TỔNG QUAN VỀ NGUỒN TƯ LIỆU VÀ TÌNH HÌNH NGHIÊN	
CỨU ĐỀ TÀI	5
1.1. Tổng quan về nguồn tư liệu	5
1.1.1. Tư liệu thành văn.....	5
1.1.2. Tư liệu tranh ảnh, bản đồ, hiện vật.....	7
1.1.3. Tư liệu điền dã.....	7
1.2. Tổng quan về lịch sử nghiên cứu vấn đề	7
1.2.1. Những nghiên cứu về đô thị và đô thị hóa ở Việt Nam	7
Những nghiên cứu trong nước.....	7
1.2.2. Các nghiên cứu về tỉnh Lạng Sơn và thành phố Lạng Sơn	14
1.3. Những kết quả nghiên cứu được luận án kế thừa và những vấn đề đặt ra cần tiếp tục giải quyết.....	21
Chương 2: THỊ XÃ LẠNG SƠN TỪ KHI THÀNH LẬP ĐẾN NGÀY HÒA	
BÌNH LẬP LẠI (1925 - 1954)	23
2.1. Vùng đất Lạng Sơn trước năm 1925.....	23
2.2. Những điều kiện lịch sử tác động đến sự phát triển của thị xã Lạng Sơn từ năm 1925 đến năm 1954.....	26
2.3. Những chuyển biến về quy hoạch đô thị	28
2.3.1. Những thay đổi về diện tích.....	28

2.3.2. Quy hoạch kiến trúc	30
2.3.3. Môi trường đô thị	36
2.4. Những chuyển biến về quản lí đô thị của thị xã Lạng Sơn giai đoạn 1925 đến 1954.....	37
2.4.1. Những thay đổi trong bộ máy chính quyền.....	37
2.4.2. Về quản lí đô thị	42
2.5. Những chuyển biến về sinh hoạt đô thị	52
2.5.1. Về dân cư đô thị	52
2.5.2. Về kinh tế	55
2.5.3. Về văn hóa - xã hội.....	62
Chương 3: CHUYỂN BIẾN CỦA THỊ XÃ LẠNG SƠN TRONG NHỮNG NĂM 1954 - 1975	65
3.1. Những điều kiện lịch sử tác động đến sự phát triển của thị xã Lạng Sơn giai đoạn 1954 đến 1975	65
3.2. Những chuyển biến về quy hoạch đô thị	68
3.2.1. Chủ trương xây dựng và phát triển thị xã Lạng Sơn.....	68
3.2.2. Quy hoạch kiến trúc	69
3.2.3. Môi trường đô thị	72
3.3. Chuyển biến trong công tác quản lí đô thị.....	73
3.4. Chuyển biến về sinh hoạt đô thị	77
3.4.1. Dân cư đô thị	77
3.4.2. Các ngành kinh tế.....	80
3.4.3. Về văn hóa- xã hội.....	86
Chương 4: CHUYỂN BIẾN CỦA THỊ XÃ LẠNG SƠN SAU NGÀY ĐẤT NƯỚC THỐNG NHẤT VÀ SỰ THÀNH LẬP THÀNH PHỐ (1975- 2002).....	92
4.1. Những điều kiện lịch sử tác động đến sự phát triển của thị xã Lạng Sơn giai đoạn từ 1975 đến 2002.....	92
4.2. Những chuyển biến về quy hoạch đô thị	93
4.2.1. Chủ trương của tỉnh Lạng Sơn về xây dựng và phát triển thị xã Lạng Sơn ...	93
4.2.2. Sự thay đổi về diện tích.....	95
4.2.3. Quy hoạch kiến trúc	96
4.3. Về quản lí đô thị.....	101
4.3.1. Các cơ quan, bộ máy chính quyền	101

4.3.2. Chính sách quản lí đô thị.....	102
4.4. Sinh hoạt đô thị.....	106
4.4.1. Dân cư đô thị.....	106
4.4.2. Về lao động, việc làm.....	108
4.4.3. Kinh tế đô thị.....	110
4.5. Văn hóa - xã hội.....	115
Chương 5: THÀNH PHỐ LẠNG SƠN TRONG 10 NĂM XÂY DỰNG VÀ PHÁT TRIỂN (2002 - 2012)	118
5.1. Những điều kiện mới tác động đến quá trình đô thị hóa thành phố Lạng Sơn....	118
5.1.1. Các yếu tố nội sinh.....	118
5.1.2. Yếu tố ngoại sinh.....	120
5.2. Đổi mới quy hoạch thành phố Lạng Sơn trong thời kì đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước giai đoạn 2002-2012.....	121
5.2.1. Về quy hoạch kiến trúc.....	122
5.2.2. Môi trường đô thị.....	125
5.3. Về quản lí đô thị.....	127
5.3.1. Tổ chức bộ máy hành chính.....	127
5.3.2. Về quản lí đô thị.....	128
5.4. Chuyển biến về sinh hoạt đô thị Lạng Sơn giai đoạn (2002-2012).....	132
5.4.1. Chuyển biến về kinh tế.....	132
5.4.2. Chuyển biến trong lĩnh vực văn hóa - xã hội.....	142
KẾT LUẬN	148
DANH MỤC CÔNG TRÌNH KHOA HỌC CỦA TÁC GIẢ LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI LUẬN ÁN	153
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	154
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

CHND	: Cộng hòa Nhân dân
CN	: Công nghiệp
CNH-HĐH	: Công nghiệp hóa, hiện đại hóa
DV	: Dịch vụ
GD	: Giáo dục
HĐND	: Hội đồng nhân dân
HTX	: Hợp tác xã
LN	: Lâm nghiệp
NN	: Nông nghiệp
TCN	: Thủ công nghiệp
TNHH	: Trách nhiệm hữu hạn
UBHC	: Ủy ban hành chính
UBND	: Ủy ban nhân dân

DANH MỤC CÁC BẢNG

<i>Bảng 2.1.</i>	Biểu thuê nhà, đất tại trung tâm đô thị Lạng Sơn theo Nghị định của Toàn quyền Đông Dương	46
<i>Bảng 3.1.</i>	Bảng thống kê một số dân tộc chủ yếu sinh sống trên địa bàn thị xã Lạng Sơn năm 1954	77
<i>Bảng 3.2.</i>	Tổng số học sinh các cấp tại thị xã Lạng Sơn tính đến năm 1955.....	87
<i>Bảng 4.1.</i>	Dân số thị xã Lạng Sơn từ năm 1989 đến năm 1999.....	107
<i>Bảng 4.2.</i>	Tỉ lệ tăng dân số thị xã Lạng Sơn vùng nội thị và nông thôn	108
<i>Bảng 4.3.</i>	Tình hình lao động, việc làm các phường thị xã Lạng Sơn	108
<i>Bảng 4.4.</i>	Phân tích độ tuổi và trình độ chuyên môn đối tượng việc làm (1999)	109
<i>Bảng 4.5.</i>	Số cơ sở, lao động ngành thương mại, dịch vụ- du lịch	112
<i>Bảng 5.1.</i>	Tốc độ tăng trưởng kinh tế và GDP bình quân thành phố Lạng Sơn so với tỉnh giai đoạn 2002-2012	135
<i>Bảng 5.2.</i>	Một số chỉ tiêu ngành về thương mại, du lịch, khách sạn	136

MỞ ĐẦU

1. Lý do lựa chọn đề tài

Lạng Sơn là một tỉnh nằm ở khu vực phía Bắc có đường biên giới tiếp giáp với Trung Quốc, từ lâu đã được coi như cửa ngõ giao thương giữa Việt Nam với Trung Quốc. Thành phố Lạng Sơn là đô thị tỉnh lỵ của tỉnh Lạng Sơn, tỉnh miền núi Đông Bắc của tổ quốc, là một đô thị cửa khẩu có chức năng quan trọng trong kinh tế đối ngoại.

Thành phố Lạng Sơn - vùng đất đã trải qua thời kỳ Châu lỵ, Trấn lỵ và đến năm 1925 được thành lập, trở thành thị xã tỉnh lỵ, là trung tâm kinh tế, chính trị, văn hóa - xã hội của tỉnh. Đây là nơi có nhiều di tích lịch sử như thành nhà Mạc, Đoàn thành, Ải Chi Lăng... cùng các lễ hội truyền thống mang đậm bản sắc dân tộc đã từng hấp dẫn khách thập phương từ ngàn xưa. Sự hội tụ của các điều kiện tự nhiên và xã hội đã tạo cho thành phố Lạng Sơn thế mạnh phát triển đô thị, trở thành trung tâm chính trị - kinh tế - văn hoá - xã hội của tỉnh Lạng Sơn và vùng Đông Bắc Việt Nam. Thành phố Lạng Sơn là loại hình đô thị thương mại ra đời từ khá sớm, được hình thành theo phương thức "thị" có trước "đô" có sau. Ngày nay thành phố Lạng Sơn là thành phố thương mại cửa khẩu đang trên đà phát triển, là cửa ngõ giao lưu kinh tế - văn hoá của cả nước với Trung Quốc, là địa bàn có mối quan hệ với vùng tam giác kinh tế trọng điểm Hà Nội - Hải Phòng - Quảng Ninh.

Với quá trình đổi mới diễn ra một cách toàn diện và sâu sắc từ sau Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ VI (12/1986) đã tác động mạnh mẽ đến sự phát triển của thành phố Lạng Sơn, làm nảy sinh những vấn đề về quy hoạch phát triển đô thị, về tổ chức đời sống kinh tế - xã hội, an ninh quốc phòng [66, 197], đồng thời những thay đổi về cơ sở hạ tầng đô thị đã góp phần tích cực vào quá trình phát triển kinh tế - xã hội của thành phố.

Trong giai đoạn 2000 - 2002, thực hiện đề án thành lập thành phố, thị xã được đầu tư xây dựng cơ sở hạ tầng, kiến thiết đô thị, diện mạo thay đổi. Năm 2000, thành phố Lạng Sơn được công nhận là đô thị loại III, đến tháng 10/2002, Chính phủ đã ban hành Nghị định thành lập thành phố Lạng Sơn. Quá trình đô thị hóa cùng với sự chuyển mình ngày càng mạnh mẽ của thành phố Lạng Sơn trong những năm qua đã khẳng định sự đúng đắn trong việc thực hiện chủ trương, đường lối đổi mới của Đảng và nhà nước để thành phố Lạng Sơn trở thành thành phố cửa khẩu quan trọng vùng biên giới Đông Bắc, với chức năng chủ yếu là kinh tế thương mại, chính trị, an ninh quốc phòng của một tỉnh biên giới. Thông qua nghiên cứu thực tế thực hiện đường